

Рис. 5. Декомпозиція етапу “Оцінка якості формування та реалізації фінансової стратегії” у стандарті IDEF0

Література

1. Александров І.О. Фінансова стратегія підприємства // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Сер.: Економічна. – Донецьк, 2003. – № 65. – С. 121–128.
2. Ансофф І. Стратегическое управление / Сокр. пер. с англ. – М: Экономика, 1999. – С. 219–225.
3. Бланк І.А. Стратегия и тактика управления финансами. – К.: ИТЕМ Лтд, АДЕФ-Украина, 1996. – 195 с.
4. Бланк І.А. Финансовая стратегия предприятия. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2004. – 720 с.
5. Бланк І.А. Управление прибылью. – 2-е изд. расш. и доп. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. – 752 с.
6. Калінеску Т.В. Методологія аналізу і оцінки ефективності переміщення сфери діяльності підприємств: Монографія. – Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2003. – 280 с.
7. Канчавели А.Д. Стратегическое управление организационно-экономической устойчивостью фирмы: Логистико-ориентированное проектирование бизнеса / А.Д. Канчавели, А.А. Колобов, И.Н. Омельченко; под ред. А.Д. Канчавели, И.Н. Омельченко. – М.: Изд. МГТУ им. Н.Э. Баумана, 2001. – 600 с.

УДК 658.7.012.34:620.91

В.М. НИЖНИК, Т.В. ШУМОВЕЦЬКА
Хмельницький національний університет

ЕКОНОМНЕ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНО-СИРОВИННИХ ТА ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ: ГОЛОВНЕ ЗАВДАННЯ СЬОГОДЕННЯ

Здійснено аналіз сучасних підходів щодо економічного використання матеріальних та енергетичних ресурсів підприємств для їх ефективного розвитку в умовах кризи.

In the article the current approaches to the economical use of companies material and energy resources for their successful development in crisis environment have been analyzed.

Вступ. Раціональне використання (споживання) і економія сировини, матеріалів, палива і енергії є одними із важливих умов функціонування підприємства в умовах ринку, переводу економіки на інтенсивний шлях.

Рациональне використання матеріальних ресурсів – це доцільне обґрунтоване їх використання, їх витрати на рівні мінімуму при виробництві одиниці продукції.

Постановка проблеми. Наявність і величина сировинних ресурсів значною мірою визначають економічну потужність підприємства, його здатність виробляти багатоасортиментну і високоякісну продукцію, а також здійснювати експортні та імпорتنі операції. Тому одним з найважливіших завдань розвитку підприємства є завдання забезпечення сировинними ресурсами, поліпшення забезпечення ними підприємств на всіх напрямках діяльності. Це залежить від таких умов (чинників): 1) масштабів геологорозвідувальних робіт з дослідження, оконтурювання і економічної оцінки родовищ корисних копалин; 2) рівня розвитку галузей видобувної промисловості; 3) рівня комплексного використання сировини; 4) рівня розвитку виробництва штучних матеріалів; 5) рівня розвитку машинобудівної галузі.

Для організації будь-якого виробництва підприємства використовують матеріально-технічні ресурси, які є основою виробничої діяльності. Підприємства залежно від величини й обсягу виробництва використовують велику кількість матеріально-технічних ресурсів: сировину, матеріали, паливо, енергію, комплектуючі вироби – деталі й вузли тощо. За своєю характеристикою матеріально-технічні ресурси поділяють на основні, які йдуть безпосередньо на виготовлення товарної продукції і є їх складовою, і допоміжні, необхідні для обслуговування виробництва і виготовлення продукції.

Аналіз останніх досліджень. Питанням матеріально- та енергозабезпечення окремих підприємств присвячена низка наукових публікацій авторів: Манів З.О. [1], Луцький І.М., Мельник Л.Г. [2], Карінцева О.І., Сотник І.М., Осипов В.І. [3], Жовтянський В.А., Шидловський А.К., Данилишин Б.М. та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Постачання виробництву матеріально-технічних ресурсів має бути своєчасним, стабільним, комплектним і з мінімальними витратами. У забезпеченні підприємств матеріально-технічними ресурсами провідна роль належить плану матеріально-технічного забезпечення, який має визначати потреби у ресурсах на плановий період виробництва і джерела його покриття.

У нинішніх умовах господарювання матеріально-технічні ресурси підприємства купують на ринку, де продавцями і постачальниками є безпосередньо підприємства-виробники або організації-посередники. Виникає потреба економічного їх використання, яке розглядається у двох важливих аспектах. По-перше, слід виходити з позицій – бережливого ставлення до використання природних ресурсів і затрат праці, яка вже вкладена. По-друге, з позицій окремого підприємства матеріально-технічні ресурси – це значний резерв підвищення всієї економічної роботи господарств самостійних ланок і підрозділів управління промисловим виробництвом, зростання рентабельності їх діяльності, підвищення конкурентоспроможності продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках [1].

Вихідними даними для розробки планів матеріально-технічного забезпечення мають бути:

- план виробництва на відповідний період;
- обсяги роботи з технічного і організаційного розвитку, капітального будівництва;
- норми і нормативи витрачання матеріальних ресурсів, пошуки шляхів їх зменшення;
- дані про стан процесу матеріально-технічного забезпечення в передплановий період;
- нормативні документи (прейскуранти оптових цін, тарифи на перевезення, стандарти тощо).

Маючи розроблений план матеріально-технічного забезпечення, характеристику необхідних видів ресурсів, організується пошук і купівля цих ресурсів, їх доставка, зберігання і план видачі ресурсів окремим споживачам безпосередньо на виробничому підприємстві.

Однією з найбільш прогресивних і ефективних форм у системі матеріально-технічного забезпечення має бути купівля матеріально-технічних ресурсів безпосередньо у виробників, тобто організація постачання за прямими зв'язками. Ця форма забезпечення має великі переваги. По-перше, вона забезпечить можливість оперативного врахування спеціальних вимог покупця до продукції, конкретних побажань щодо її складу, конструкції, оформлення, планування тощо. По-друге, за прямими зв'язками постачатимуться матеріально-технічні ресурси, які потрібні постійно і у великій кількості, а також вироби за індивідуальними замовленнями й складне устаткування. За потреби в невеликій кількості матеріально-технічних ресурсів або які використовуються періодично застосовують форму забезпечення через посередників – оптових фірм і магазинів. Слід встановлювати тривалі взаємозв'язки щодо постачання певного асортименту матеріалів, напівфабрикатів тощо. Періодична купівля матеріально-технічних ресурсів може здійснюватися на товарних біржах, де концентрується інформація про продаж продукції та рівень поточних цін. Проте підприємства повинні мати постійних і стабільних постачальників.

Вибираючи їх, слід враховувати цілий ряд факторів:

- відповідність виробничої потужності постачальників потреби підприємства в матеріалах;
- якість і ціну товарів, що пропонуються;
- імідж постачальника і його територіальне розташування;
- швидкість реакції на потреби покупця й оперативність поставок;
- умови взаєморозрахунків та можливість надання кредиту;
- гарантії на матеріал, що постачається тощо.

Як правило, між постачальником і підприємством-споживачем матеріально-технічних ресурсів укладається угода (договір), в якій регламентуються всі умови постачання: кількість, якість, ціна товарів, строки постачання, форми розрахунків, гарантії і відповідальність за недотримання договірних умов.

З метою стабільного постачання матеріально-технічних ресурсів на підприємстві має ритмічно працювати відділ матеріального постачання. Якщо підприємство середнє або невелике, то відділ матеріально-технічного постачання може здійснювати і реалізацію готової власної продукції. Наявність матеріально-технічних ресурсів у запасах має відповідати встановленому нормативу, за що несе відповідальність відділ постачання і збуту.

Процеси економічного зростання в Україні, раціоналізації її енергетичного балансу потребують значного технічного і технологічного переозброєння, структурних змін у господарських комплексах країни, зменшення залежності від імпорту ПЕР, зменшення фондомісткості, ресурсо- та енергоємності продукції. Одним із головних напрямів подолання енергетичної кризи, забезпечення оздоровлення економіки України і стійкого зростання ВВП є енергозбереження – дієвий шлях значної економії паливно-енергетичних ресурсів та виходу України з економічної кризи. Енергозбереження – це діяльність (організаційна, наукова, практична, інформаційна), яка спрямована на раціональне використання та економне витрачання первинної та перетвореної енергії і природних енергетичних ресурсів підприємств та реалізується з використанням технічних, економічних та правових методів.

Об'єктивна необхідність енергозбереження підприємств визначається значною залежністю від імпорту ПЕР, зменшенням запасів органічного палива, збільшенням капіталоемності енергетики, зменшенням витрат на заощадження ПЕР порівняно з їх видобутком, можливістю зменшення шкідливого впливу енергетичних об'єктів на довкілля. До суб'єктивних факторів слід віднести сформовану неприпустимо велику енергоємність продукції машинобудування [2]. Насамперед це стосується чорної та кольорової металургії та окремих підгалузей машинобудування.

Основні принципи діяльності підприємств у сфері енергозбереження представлені схематично (рис. 1).

Рис. 1. Основні принципи діяльності підприємств у сфері енергозбереження

Разом із використанням власних і позикових коштів підприємств та організацій, коштів фондів енергозбереження і бюджетів різних рівнів, іноземних кредитів та інвестицій можна було б ширше залучати до заходів з енергозбереження кошти споживачів енергоресурсів, застосовуючи гнучкі механізми їх акумулювання та використання [3]. Серед інших форм отримання інвестиційних коштів є випуск енергозберігаючих облігацій та продаж квот на викиди парникових газів.

Значну увагу варто приділити подальшому розгортанню діяльності енергозберігаючих сервісних компаній як суб'єктів ефективного забезпечення виконання енергозберігаючих заходів і проектів на підприємствах України. Щодо економічного значення матеріально-технічного забезпечення підприємств, то воно заключається в тому, щоб забезпечити:

- безперебійне забезпечення підприємств необхідними засобами виробництва;

- оптимізацію господарських зв'язків між підприємствами та постачальниками;
- створення економічно обґрунтованих матеріальних запасів та маневрування матеріальними ресурсами;
- застосування прогресивних шляхів та засобів транспортування вантажів з метою прискорення та здешевлення процесу обміну;
- раціональне і економне використання засобів виробництва у діяльності підприємств;
- зменшення витрат щодо матеріально-технічного забезпечення підприємств.

На нашу думку, у загальному вигляді економія матеріальних ресурсів полягає у підвищенні їх рівня ефективного використання, яке забезпечує зниження питомих витрат матеріалів на одиницю споживчого ефекту, котрий одержують у результаті раціонального споживання матеріальних ресурсів. Значення економії матеріальних ресурсів зростає в зв'язку із збільшенням обсягу виробництва продукції. Зменшення матеріальних витрат безпосередньо впливає на зниження собівартості продукції, оскільки вони становлять біля 75–80 % витрат підприємства, із них біля 60 % припадає на матеріали і сировину [4]. Скорочення матеріальних витрат на виробництво одиниці продукції – це більш значний резерв економії порівняно із зниженням трудоемності і фондоємності виробництва. Доведено, що 1 % економії матеріалів забезпечує скорочення витрат у 2–2,5 рази більше, ніж 1 % економії фонду зарплати та в 2–4 рази більше, ніж 1 % скорочення капітальних вкладень.

Таким чином, ресурсозбереження виступає як найважливіший фактор підвищення ефективності виробництва. Основними завданнями ресурсозбереження є:

- забезпечення економного і раціонального використання матеріальних ресурсів;
- ліквідація невиробничих витрат або перевитрат матеріальних ресурсів;
- оптимізація структури ресурсоспоживання на основі впровадження нових проектних, конструкторських і технологічних рішень, які дозволяють підвищити комплексність використання матеріальних ресурсів;
- розширення застосування вторинних ресурсів;
- організація повної переробки виробничих відходів і матеріалів, збір і утилізація побутових відходів;
- скорочення витрат матеріальних ресурсів на всіх стадіях виробництва і споживання при транспортуванні та зберіганні;
- прискорення оборотності обігових коштів, скорочення виробничих запасів, вивільнення частини ресурсів із обігу тощо.

Зниження витрат з матеріально-технічного забезпечення підприємства може відбуватися різними шляхами, зокрема, зниженням конструктивної матеріалоемності продукції, яке відбувається внаслідок використання економних видів матеріальних ресурсів; скорочення числа непотрібних функцій; зниження незмірних запасів міцності виробів.

Цільове вдосконалення технології виробництва об'єднує наступні види джерел прямої економії: освоєння ресурсозберігаючої безвідходної технології, створення комплексних виробництв, використання менш енергоємної технології, скорочення витрат і відходів у виробництві [5]. Проблеми підвищення якості продукції виробничо-технологічного призначення і особистого використання охоплює всі сторони господарської діяльності. Висока якість – це збереження праці і матеріальних ресурсів, ріст продуктивності виробництва, а також зниження витрат з матеріально-технічного забезпечення підприємств.

Висновки. Економія матеріальних ресурсів полягає у підвищенні їх рівня ефективного використання, яке забезпечує зниження питомих витрат матеріалів на одиницю споживчого ефекту, котрий одержують у результаті раціонального споживання матеріальних ресурсів. Значення економії матеріальних ресурсів зростає в зв'язку із збільшенням обсягу виробництва продукції. Таким чином, в процесі виробництва для зниження витрат з матеріально-технічного забезпечення підприємствам необхідно працювати над збільшенням одиничної потужності машин і агрегатів, ліквідацією виробничого браку, використанням заміників дефіцитних матеріальних ресурсів, скороченням витрат і відходів у виробництві, скороченням витрат при збереженні, забезпеченням якості продукції, недопущенням її псування і втрат.

Література

1. Манів З.О., Луцький І.М. Економіка підприємства. – К.: Знання, 2004. – 580 с.
2. Мельник Л.Г., Карінцева О.І., Сотник І.М. Економіка енергетики. – Суми: Університетська книга, 2006. – С. 182–195.
3. Осипов В.І. Економіка підприємства. – Одеса: Маяк, 2005. – С. 207–209.
4. Жовтянський В.А. Ключові проблеми енергозбереження у розрізі енергетичної стратегії України. Те-зи доп. міжнар. наук.-техн. конф. “Енергоефективність–2002”. – К.: Навчальна книга, 2002. – С. 30–40.
5. Сергеев И.В. Экономика предприятия. – М.: Финансы и статистика, 1997. – С. 64–84.
6. Шидловський А.К., Віхареv Ю.О., Гінайло В.О. Енергетичні ресурси та потоки. – К.: Українські енциклопедичні знання. – 2003. – 427 с.